

MAASEUDUN
TUKIHENKILÖVERKKO

SUKUPOLVENVAIHDOSOPPA

**INHIMILLISET TEKIJÄT
SUKUPOLVENVAIHDOKSESSA**

Lukijalle

Tämä opas on laadittu maatilan sukupolvenvaihdoksen kokeneiden ihmisten kanssa tehtyjen haastatteluiden pohjalta. Haastateltavat löytyivät kahdessa eri Facebookin keskusteluryhmässä jaettujen haastattelupyynnöiden avulla. Haastateltavia oli 14 kappaletta ja haastattelut tehtiin loppukesästä 2024. Haastateltavat edustivat sekä luopujia että jatkajia ja maantieteellisesti he sijoittuvat ympäri Suomea Lappia lukuun ottamatta. Haastatteluiden lisäksi lähdemateriaalina on käytetty aiheesta tehtyjä tutkimuksia.

Tämä opas on käytännönläheinen ja elämänmakuinen julkaisu, jonka tavoitteena on nostaa keskusteluun sukupolvenvaihdoksissa usein varjoon jääviä teemoja. Opas toimii keskustelunavauksena sukupolvenvaihdosta suunnitteleville tai läpikäyville ihmisille, eikä tavoitteena ei ole käsitellä kaikkia sukupolvenvaihdokseen liittyviä seikkoja. Opas keskittyy sukupolvenvaihdoksen inhimillisten tekijöiden käsittelyyn, muun muassa perhesuhteiden näkökulmasta.

Suuri osa sukupolvenvaihdoksista menee hyvin ja lopputuloksena ovat hyvinvoivat luopujat ja jatkajat sekä menestyvä tila. Tässä oppaassa puheenvuoron saavat kuitenkin ei-niin-onnistuneiden sukupolvenvaihdosten edustajat. Osalla haastateltavista oli hyviäkin kokemuksia sukupolvenvaihdoksista. Myös niiden kautta on hyvä oppia, mitä onnistuneeseen sukupolvenvaihdokseen vaaditaan. Tärkeimmäksi koin kuunnella, minkä haastateltavat olisivat toivoneet menneen toisin.

Tämän oppaan tekeminen ei olisi ollut mahdollista ilman rohkeita ja avoimia haastateltavia, joita minulla oli ilo päästä kuulemaan. Kiitos heille! Vaikka haastateltavat olivat monet kokeneet kovia ja joutuneet tekemään vaikeita ratkaisuja, suurimmalla osalla oli päällimmäisenä tunteena kuitenkin tyytyväisyys maanviljelijän ammattia kohtaan ja rakkaus maaseutuun.

Olen myös itse käynyt läpi haastavan sukupolvenvaihdoksen. Omasta sukupolvenvaihdoksestani on kuitenkin jo aikaa ja uskon, että kykenen tänä päivänä näkemään asiat eri näkökulmista, eikä oma kokemukseni ole liian hallitseva.

Oppaassa käytetään termejä *jatkaaja* ja *luopuja* sekä *jatkaajan puoliso*. Monesti luopujia, samoin kuin jatkajia on enemmän kuin yksi, mutta selkeyden vuoksi olen päättänyt käyttämään pääosin yksikkömuotoa. Jatkaajan puolisoilla tarkoitan tilalle muuttanutta puolisoa, joka voi olla sukupolvenvaihdoksessa jatkajana siinä missä omilta vanhemmiltaan tilan vastaanottava jatkajakin.

Karjalohjalla 25. päivänä lokakuuta 2024

Terhi Haataja

Sisällys

1. Luopumisen tuska ja ihanuus	1
2. Kotini on linnani	4
3. Rajojen asettamisen vaikeus	6
4. Tilallisen puolisona ei ole aina helppo olla	8
5. Avoimuus sisarussuhteissa kannattaa	10
6. Mitä tehdä, kun on oikein vaikeaa?	12
7. Onnistunut sukupolvenvaihdos	14
Loppusanat	17
Lisää tietoa	18

1. Luopumisen tuska ja ihanuus

“ **Ihminen on ihminen, maa on vaan maata.**”

-Luopuja, mies 62 v.

Haastatteluiden perusteella yksi suurimmista maatilojen sukupolvenvaihdoksia haittaavista inhimillisistä tekijöistä on luopujan vaikeus luopua tilasta. Maatila ja sen pitäminen on maanviljelijälle yleensä paljon enemmän kuin vain työ – se on asuinpaikka, identiteetti ja elämä. Maatilan jatkaminen on voinut olla itsestäänselvyys ja koko elämään varmuutta tuova tekijä. Luopuminen siitä on ymmärrettävästi haastava prosessi, eikä se monestikaan mene kivuihita.

Haastateltavat kertoivat, että joskus luopumisen vaikeus näkyy siinä, että sukupolvenvaihdos ei toteudu, vaikka jatkaja on jo valmiina ja kaikki etukäteisvalmistelut tehty, lopullinen sopimus vain odottaa kirjoittamistaan. Jatkajalla voi olla tunne, että ”roikkuu kuin löysässä hirressä”, kun sukupolvenvaihdos ei toteudu. Tämä on jatkajalle erittäin turhauttavaa.

Luopuminen on välttämätöntä, jotta joku toinen voi jatkaa. Tilan menestyksekkäs johtaminen edellyttää, että päätäntävalta ja vastuu siirtyvät luopujalta jatkajalle. Monesti on hyvä, että vaihto tapahtuu saattaen. Tämä edellyttää luopujalta kykyä luottaa jatkajaan. Jatkajan taas tulisi osata arvostaa luopujan työtä ja kyetä ilmaisemaan se. On tärkeää, että saa luopua elämäntyöstään arvostettuna osajana. Monesti luopuva osapuoli säilyy tärkeänä työntekijänä tilalla eikä ongelmia tule. Luopuminen voi myös olla helpotus ja elämän laatua parantava asia.

Monet tilat Suomessa ovat olleet samojen sukujen hallussa vuosikymmeniä tai -satoja. Tilaa pidetään usein sillä ajatuksella, että se on lainaa lapsilta ja sen tulisi siirtyä seuraavalle sukupolvelle paremmassa kunnossa kuin missä sen itse sai. Vaikka nämä ajatukset ovat monella tapaa kauniita ja tuovat tilallisille itselleen merkitystä elämään ja auttavat jaksamaan raskasta työtä, on niillä kääntöpuolensa. Mitä jos jatkajaa ei ole, tai mahdollinen jatkaja ei itse halua tilaa ottaa? Mitä jos tilan pitäminen vie kaikki mehut, eikä tilallisella ole enää annettavaa perheelle? Kumpi on parempi perintö, se että oli aikaa lapsille ja jaksoi olla heille hyvä vanhempi vai että on maata, jota heille siirtää? Näitä kysymyksiä on hyvä pohtia ja valmistautua myös siihen, että asiat eivät mene niin kuin niiden itse toivoisi menevän.

“ **Roikutaan löysässä hirressä, kun odotetaan että sukupolvenvaihdos toteutuu. Tää on ollut tällaista köydenvetoa.**”

-Jatkajan puoliso, mies 52 v.

“ **Jatkaja joutuu kuuntelemaan luopujien tuskaa.**”

-Jatkaja, nainen 32 v.

“ **Varatkaa sukupolvenvaihdokselle riittävästi aikaa, mutta ei loputtomasti.**”

-Jatkaja, nainen 36 v.

Vinkkejä

- Valmistaudu luopumiseen henkisesti pikkuhiljaa. Aloita se jo silloin, kun itse aloitat tilanpidon.
- Pohtikaa konkreettisesti, mitä sukupolvenvaihdos muuttaa kaikkien elämässä. Kuka päättää, milloin pellolle mennään? Kuka saa lähteä omalla päätöksellään tilan autolla ostamaan rehua lampaalle?
- Laittakaa sopimanne asiat paperille.
- Luopuja: etsi itsellesi muita kiinnostuksen kohteita ja harrastuksia jo paljon ennen tilasta luopumista. Pidä huolta ystävyys-suhteista. Jos tilalla työskentely aiheuttaa ylen määrin kitkaa, pohdi muita työelämän mahdollisuuksia.
- Kehitä vuorovaikutustaitojasi: mieti minkälainen keskustelija olet ja tee jotain, jos huomaat että taidoissasi on parantamisen varaa.
- Pidä hyvää huolta itsestäsi!

2. Kotini on linnani

“**Jatkajan ei tarvitse asua museossa.**”

-Jatkaja, nainen 35 v.

Haastateltavat kertoivat, että koti ja asuminen ovat asioita, joiden merkitystä ei sukupolvenvaihdosprosessissa usein käsitellä riittävästi. Asuminen mielletään monesti käytännön asiaksi, jonka riittäväksi pohdinnaksi nähdään se, kuka missäkin asuu vaihdoksen jälkeen. Käsittelemättä jäävät kotiin liittyvät tunteet, luopujan mahdollinen haikeus luopua kodistaan ja jatkajan tarve rajata koti omalle perheelleen kuuluvaksi alueeksi. On suuri vaara, että kodista tulee vaihdoksen jälkeen kiistojen ja riitelyn kohde. Luopujilla ja jatkajilla voi olla erimielisyyttä monenlaisista käytännön pienistä asioista, kuten taulun paikasta ja huonekalujen vaihtamisesta tai siitä, mitä tarvikkeita talossa tulee säilyttää.

Myös jatkajan sisaruksilla lapsuuden kotiin liittyy usein paljon tunteita ja heillä voi olla tarve ilmaista mielipiteitään. Sisarusten voi olla vaikeaa ymmärtää, mitä se tarkoittaa, kun lapsuudenkoti ei enää olekaan omien vanhempien asuinpaikka, vaan siellä asuu jatkajan perhe. Kaikkien osapuolten voi olla hankalaa ymmärtää muuttunutta tilannetta, varsinkin jos he kokevat jääneensä prosessissa kuulematta.

Mitä tehdä tilanteessa, jossa oma koti muuttuu toisen kodiksi? Mitä tehdä, kun marjapensaat, joita on vaalinut, jäävät hoitamatta ja marjat keräämättä? Entä miten suhtautua siihen, kun anoppi tulee lupaa kysymättä hakemaan vanhasta kodistaan astioita tai sisarus pitää lapsuudenkotiä lomapaikkana, jonne voi aina tulla viettämään aikaa?

Luopujan ja sisarusten osalta tärkeintä on valmistautua muutokseen ja hyväksyä se, että muutos voi tuoda eteen ikäviä tunteita. Jatkajan tulee taas ymmärtää, että vaihdos ei ole helppo ja sille on annettava aikaa. Kaikkein tärkeintä on, että asioista puhutaan. Kerrotaan toista kunnioittaen miltä jokin asia tuntuu ja vedetään raja sille, mitä voidaan hyväksyä. Tärkeää olisi, että kaikkien osapuolten tunteet ja näkemykset tulisivat kuulluiksi ja huomioituiksi, jotta olisi mahdollista kunnioittaa toisen näkemyksiä.

Vinkkejä

- Ottakaa talon irtaimiston käsittelyyn mukaan ammattijärjestäjä. Ulkopuolisen ammattilaisen mukanaolo tuo usein tilanteisiin uusia näkökulmia ja asioiden käsittely helpottuu.
- Kodin pitää tuntua kodilta. Jokaisella on päätäntävalta siihen, miltä oma koti näyttää ja miten siellä toimitaan.
- Älkää menkö toistenne koteihin ilman lupaa.
- Sopikaa selkeä ajankohta, johon mennessä luopujat ja sisarukset hakevat omat tavaransa pois. Tämän jälkeen jatkaja saa tehdä jäljelle jääneille tavaroille parhaaksi katsomallaan tavalla.

3. Rajojen asettamisen vaikeus

“ **Se on vaan ne omat rajat ja that's it!**”

-Jatkaja, nainen 36 v.

Haastatteluista kävi ilmi, että yksi haastavimpia asioita monille ihmisille on rajojen asettaminen. Maatilan sukupolvenvaihdos on prosessi, jossa on monenlaista rajapintaa monen eri ihmisen kanssa. Vaihdoksessa voi muuttua työ, koti, rooli perheessä ja suvussa – oikeastaan iso osa elämää. Tämä aiheuttaa usein kitkaa ihmissuhteisiin ja potentiaalisia riidan paikkoja. Koska monet ihmiset haluavat välttää riitoja tai suorastaa pelkäävät niitä, asiat jätetään usein keskustelematta, ja äänekkäimmän ja vahvatahtoisimman tahto toteutuu. Tämä voi alkaa kalvaa hiljaisempaa osapuolta ja purkautua myöhemmin jossain näennäisesti aivan mitättömässä tilanteessa. Riidattomuus ei välttämättä kerro hyvistä väleistä ihmisten kesken, vaan siitä, että kaikkien näkemys ei tule kuulluksi.

Tärkeää on, että sukupolvenvaihdoksen kaikki osapuolet uskaltavat ja osaavat asettaa rajat oman elämänsä suhteen ja että toiset kunnioittavat niitä. Selkeiden rajojen asettaminen mahdollistaa myös niistä joustamisen tarvittaessa. Jatkajalla on oikeus tehdä tilasta ja sen toiminnasta omannäköistä ja luopuja saa kieltäytyä esimerkiksi lastenhoidosta omien menojensa vuoksi. Riitoja ei tule pelätä. Tärkeää kuitenkin on, että osaa ilmaista oman mielipiteensä ilman solvaamista tai loukkaavaa puhetta. Vaikka toinen osapuoli ei pitäisi joistain ratkaisuksista, ei sen pidä antaa liikaa ohjata omaa elämää.

“ **”Pelätään ehkä tiedostamatta, että alla isoja ristiriitoja, jotka voivat estää sukupolvenvaihdoksen.”**

-Jatkaja, nainen 35 v.

“ **Ota asiat rohkeasti puheeksi, vaikka asiat tuntuvat pelottavilta ja jännittäviltä. Kyseessä on sun elämä, sä et voi elää vanhemmillesi.”**

-Jatkajan puoliso, nainen 37 v.

Vinkkejä

- Älä suostu ovimatoksi, ole ylpeä itsestäsi!
- Älä väistele konflikteja oman hyvinvointisi kustannuksella.
- Kerro miltä asiat tuntuvat, nosta kissa rohkeasti pöydälle. Tunteet saavat näkyä, eivätkä ne koskaan ole väärinä. Ainoastaan tunteen vallassa tehty teko tai paha sanominen voi olla väärin.
- Pidä huoli, että kaikkien näkökulma tulee esille.

4. Tilallisen puolisona ei ole aina helppo olla

Puolison vanhempien takia ei kannata parisuhdetta kaataa.”

-Jatkaja, nainen 58 v.)

Haastatteluiden perusteella maatalilan pitäminen on usein enemmän elämäntapa kuin työ, ja tilallisen puolison on oikeastaan pakko hyväksyä tämä. Helpointa se on, jos intohimo tilanpitoon on yhteinen ja kummallakin on kokemusta siitä. Silloin tila voi olla pariskuntaa yhdistävä liima ja tuottaa iloa suhteeseen. Tilanteissa, joissa toinen osapuoli tulee tilalle täysin ilman maatalousalan kokemusta tai ei koe kiinnostusta maatalouteen, tilanne voi kuitenkin olla toinen. Tilanpidon vaatima työmäärä näyttyy parisuhdetta heikentävänä tekijänä ja toinen osapuoli voi kokea sen olevan pois parisuhteelta ja perheeltä. Maatalilan töitä ikänsä tehnyt voi myös olla sokea työmäärälle eikä ymmärrä, miten tärkeää vapaa-aika on.

Haastateltavat kertoivat, että joissain tapauksissa sukupolvenvaihdoksissa parisuhdetta heikentävänä tekijänä nähdään puolison vanhemmat tai toinen heistä. On tapauksia, joissa vanhemmat ovat tuudittautuneet ajatukseen, että jatkaja on heidän vanhuutensa turva eikä lapsesta ole helppoa päästää irti puolison tullessa kuvioihin. Eräs haastateltava kertoi, että hänelle oli suoraan sanottu, että häntä ei olisi haluttu tilalle ja ettei hän sovi lapsen kumppaniksi. Myös jatkajana olevan lapsen taitoa ja kykyä pitää tilaa voidaan arvostella hyvinkin kriittisesti. Nämä tekijät ymmärrettävästi hiertävät parisuhdetta, eivätkä voi olla vaikuttamatta myöskään työnteon mielekkyyteen.

Jos puolison vanhemmat lyövät kapuloita parisuhteen rattaisiin, kannattaa ensin yrittää keskustella asiasta. Jos välit ovat jo menneet niin huonoiksi, että keskustelu ei onnistu, tärkeintä on pitää huolta omasta hyvinvoinnista ja parisuhteesta. Tämä voi joskus tarkoittaa tiukkaakin rajanvetoa sen suhteen, minkälaiseen kanssakäymiseen on luopujien kanssa valmis. Mieli pahalta ja riidalta ei luultavasti pysty välttymään, mutta rajan vetäminen on välttämätöntä, jotta pääsee elämään omannäköistä elämää.

Myös työn ja omistuksen jakaminen tilalla on asia, joka jatkajien tulee ratkaista. Nykyisin tiloille ei parisuhteen kautta enää yleensä haeta työvoimaa, vaan parisuhde on usein täysin erillään tilanpidosta. Entisinä aikoina oli tavallista, että tilalle tullut miniä ei omistanut tilasta mitään tai saanut palkkaa, mutta teki silti täyttä päivää töitä tilalla. Tämän päivän jatkajat, miehet tai naiset, eivät enää yleensä suostu tällaiseen – ja hyvä niin. On ymmärrettävää, että jos on tehnyt vuosia tai vuosikymmeniä töitä tilalle, josta joutuu syystä tai toisesta poistumaan saamatta mitään mukaansa, se katkeroittaa. Ratkaisuja tilan omistamisen ja työnjaon suhteen on monia ja ne täytyy ratkaista aina tapauskohtaisesti, mutta tärkeää on, että ketään ei käytetä hyväksi ja kaikkia kohdellaan reilusti.

Liitto ei tule kestämään, jos tilan pyörittäminen perustuu puolison työlle.”

-Jatkaja, nainen 46 v.

5. Avoimuus sisarussuhteissa kannattaa

“**Lapsia kiinnostaa aina kohtelevatko vanhemmat tasa-arvoisesti.**”

-Jatkaja, nainen 46 v.

Maatilan sukupolvenvaihdos tarkoittaa eri osapuolille hyvin erilaisia asioita, selviää haastatteluista. Yksi ehkä eniten varjoon jääneitä osapuolia ovat jatkajan sisarukset. Vaikka on tavallista, että useampi sisaruksesta ottaa tilan yhdessä, vielä tavallisempaa on, että jatkajaksi valikoituu yksi lapsista. Sukupolvenvaihdosta suunniteltaessa jatkajan sisarukset jätetään ehkä täysin ilman tietoa vaihdoksesta. Tavatonta ei ole, että sukupolvenvaihdoksesta kuullaan vasta sen jo toteuduttua. Tämä kaikki voi ymmärrettävästi aiheuttaa suuttumusta ja katkeruutta, olihan tila myös sisarusten koti ja kokemus siitä, että yhtä lapsista suositaan muiden kustannuksella, korostuu.

Jatkajan näkökulmasta asia näyttäytyy kuitenkin hyvin eri tavalla. Hän ei sukupolvenvaihdoksessa osta itselleen vain kotia vaan myös työn, johon sitoutuu pitkäksi aikaa. Vaikka siirtyvä omaisuus voi sisaruksesta näyttäytyä suurena, jatkajalle se näyttäytyy usein suurena määränä työtä ja mahdollisesti suurena velkataakkana. Varsinkin jos tila on otettu osittain velvollisuuden tunteesta, sisarusten syytökset voivat tuntua epärealistisilta.

Miten sitten välttyä sisarusten välisiltä riidoilta ja katkeruudelta? Avainasemassa tässä ovat vanhemmat, luopujat. Parhaimmillaan he antavat kaikille lapsille yhtäläiset mahdollisuudet ilmoittaa kiinnostuksensa tilan pitoon, ja jatkajan valikoiduttua kuulevat ja mahdollisuuksien mukaan myös huomioivat sisarusten toiveet. Ennen kaikkea tärkeää on avoimuus ja asioista keskustelu. Kaikkien näkemys ansaitsee tulla kuulluksi ja ketään ei saa jättää tilanteessa huomiotta.

“**Jos olisi ollut avoin keskustelu, ei olisi ollut mitään ongelmia**”

-Jatkajan sisko, nainen 40 v.

“**Vapaaehtoiset ilmoittautukoot!**”

-Jatkaja, nainen 46 v.

Vinkkejä

- Ottakaa kaikki sisarukset mukaan sukupolvenvaihdoskeskusteluihin heti alussa, myös ne, joita maatalous näytä ei kiinnostavan lainkaan.
- Jos keskustelut oman perheen kesken tuntuvat vaikeilta eivätkä edisty, ottakaa mukaan ammattiapua. Näin voitte välttyä monelta turhalta kiistalta.
- Muistakaa, että vaikka sukupolvenvaihdoksessa käsitellään tilan jatkumista, on mukana myös paljon tunteita. Asiat näyttävät erilaisilta eri näkökulmista, ja ne on tärkeää puhua auki.

6. Mitä tehdä, kun on oikein vaikeaa?

“Tunteet pinnassa, pinna tiukalla, rahat loppu ja kaikki loppu.”

-Jatkajan puoliso, nainen 33 v.

Haastatteluiden perusteella on selvää, että maatilan pitäminen vaatii ihmiseltä monenlaisia taitoja ja kykyjä. Käytännön töiden lisäksi pitää hallita kirjanpitoon, talouteen ja maataloustukiin liittyvät asiat, johtaa itseään ja mahdollisesti muita sekä suunnitella toimintaa pitkällä ja lyhyellä aikajänteellä. Jos viljelijä sairastuu tai uupuu, korvaajaa on harvoin saatavilla.

Monet ongelmat juontavat juurensa huonosti menneeseen sukupolvenvaihdokseen. Sen lisäksi, että taloudellistekniset seikat on voitu hoitaa vaillinaisesti tai on varauduttu huonosti erilaisiin tilanteisiin, voimavaroja syö myös huono ilmapiiri sekä riidat ja epäsopu. Ihminen kaipaa yleensä arvostusta tekemisestään ja sitä, että tulee nähdyksi ja kuulluksi omana itsenään. Jos joku sukupolvenvaihdoksen osapuolista ohitetaan, sen seuraukset voivat näkyä vielä vuosienkin päästä.

Mitä tehdä, kun on oikein vaikeaa? Sukupolvenvaihdos meni ehkä huonosti ja lisäksi hankaluutta tuottavat markkinatilanteeseen ja talouteen liittyvät seikat. Mitä jos itse tai läheinen sairastuu, mitä jos karjaan iskee sairaus kuin salama kirkkaalta taivaalta? Mitä jos mieli on maassa, vaikka syytä ei itse ymmärrä?

Tärkeintä on hakea apua. Apua on saatavilla monesta paikasta, vaikka välillä voi tuntua, että kukaan ei auta. Puhu rohkeasti läheisille ja ystäville, etsi apua netistä, ota yhteyttä asiantuntijoihin. Jos läheisellä tai naapurilla on asiat huonosti, myös hänen puolestaan voi hakea apua.

Apua voit hakea esimerkiksi näiltä tahoilta:

- [Maaseudun tukihenkilöverkko](#)
- [Mela / Välitä viljelijästä](#)
- Työterveyshuolto / perusterveydenhuolto
- [Mieli ry](#)
- Oma tukiverkosto: ystävät, sukulaiset, naapurit, toiset viljelijät
- Vertaistukiryhmät esim. somessa

“Niin vaikeaa tilannetta ei ole, etteikö siitä selviäisi.”

-Luopuja, mies 62 v.

7. Onnistunut sukupolvenvaihdos

“ **Tahto jatkaa tilaa ja että tykkää siitä, mitä alat tekemään, on tärkein!**”

-Luopuja, nainen, 58 v.

Maatilan sukupolvenvaihdoksessa on kolme keskeistä tekijää, jotka vaikuttavat sen onnistumiseen: luopuja, jatkaja ja tila. Jotta vaihdos onnistuu, täytyy tilan olla siinä kunnossa, että sitä on mahdollista kannattavasti jatkaa. Luopujalla täytyy olla kykyä ja halua luopua tilasta. Tärkein tekijä sukupolvenvaihdoksessa on kuitenkin jatkaja, onhan hän se, jonka toiminta määrittää tilan tulevaisuuden. Tilan jatkajalla tulee olla kykyä ja ennen kaikkea halua jatkaa tilaa, muuten tilan tulevaisuus ei näytä hyvältä.

Haastatteluista kävi ilmi, että tilan jatkajaksi usein kasvetaan, mutta välillä tilallisen saappaisiin joudutaan hyppäämään nopeassa aikataulussa yllättävien tilanteiden seurauksena. Yhtä kaikki, rooliin kasvulle tulee antaa aikaa ja löytää oma paikkansa.

Haastateltavista moni korosti, että tämän päivän maatalous vaatii jatkajalta yleensä myös alan koulutusta ja halua kehittää toimintaa. Kehittämistöön vaikuttaa jatkajan ominaisuuksien lisäksi ilmapiiri, jossa työtä tehdään. Jos jatkajan ratkaisuja kritisoidaan jatkuvasti luopujan toimesta tai niiden povataan epäonnistuvan, on työstä vaikea iloita. Tärkeää olisi luoda tilalle kannustava ja kunnioittava ilmapiiri. Kuten yksi haastateltavista totesi: ”Hyvät neuvot ovat tärkeitä, mutta vain silloin, kun niitä pyydetään.”

Haastateltavien mielestä tilan jatkamisen tulee olla aina jatkajan oma valinta. Taloudellinen tilanne ja realiteetit pitää myös tuoda avoimesti esille. Liian paljon on esimerkkejä tiloista, joissa yksi lapsista on velvollisuudentunteesta tai jopa painostuksen edessä ottanut tilan haltuunsa ja muutaman vuosikymmenen päästä todennut, että elämä meni, eikä koskaan päässyt tekemään sitä mitä olisi halunnut. Onneksi on paljon esimerkkejä myös tiloista, joita on alettu pitämään suuresta intohimosta tilanpitoa kohtaan. Tämä palo on usein se, mikä auttaa jaksamaan haastavissa tilanteita ja tila voi toimia todella suurena voimavarana elämän melskeissä.

“ **Miksi ihmiset uhraavat elämänsä tilalle?**”

-Jatkajan puoliso, nainen 37 v.

“ **Tää on sellaista elämää meille molemmille, mistä nautitaan.**”

-Jatkajan puoliso, nainen 37 v.

“ **Tila piti pystyssä koulukiusaamisen ja muun paskan keskellä.**”

-Jatkaja, mies 43 v.

Vinkkejä

- Ota tila haltuusi vain, jos todella itse haluat sitä.
- Pyri tekemään sitä mistä tykkäät.
- Älä pakota jatkajaa jatkamaan, jos hän ei halua.
- Mieti, onko tilan jatkuminen itseisarvo.

Loppusanat

Tässä oppaassa on nostettu esiin monia kipeitä asioita ja kokemuksia, mutta monet jäivät vielä kuulematta. Kuulluksi tuleminen on yksi ihmisen syvimpiä tarpeita. Lisäksi toisten kokemuksista on mahdollista oppia. Tästä syystä haluankin rohkaista sukupolvenvaihdoksen, ei-niin-onnistuneekin, kokeneita jakamaan kokemuksiaan. Tätä kautta voimme helpottaa tulevaisuuden sukupolvenvaihdoksia ja parantaa maaseudun ihmisten hyvinvointia.

Opasta varten haastattelemani ihmiset toivat esille kehitysehdotuksia sukupolvenvaihdosprosessia ajatellen. Useampi haastateltava peräänkuulutti vertaistukea erityisesti tilanpidon alkuvaiheisiin. Myös ulkopuolisen ammatillisen keskusteluavun saaminen sekä luopujille että jatkajille nähtiin tarpeellisena. Ennen kaikkea tärkeäksi koettiin, että sukupolvenvaihdosten ihmissuhteisiin liittyvistä ongelmista puhuttaisiin enemmän.

Loppuun vielä yhden haastateltavan listaus siitä, mitkä asiat vaikuttivat hyvään sukupolvenvaihdokseen:

- Luopujilla ja jatkajilla on selkeä yhteinen näkemys asiasta.
- Jatkajat saavat tehdä asiat omalla tavallaan.
- Päätösvalta siirtyi oikeasti luopujalta jatkajalle.
- On kysytty ja saatu apua, mutta sitä ei ole tyrkytetty.
- On aktiivisesti käyty kursseja ja koulutuksia.
- On haluttu kehittyä, eikä ole juututtu menneeseen. Sukupolvenvaihdos on nähty osana kehitystä.
- Jatkaja on ollut edes hetken muualla töissä ennen sukupolvenvaihdosta.
- Ei jäädä syyttelemään, eikä takerruta yksityiskohtiin.

-Jatkaja, nainen 34 v.

Lisää tietoa

Oikarinen, Satu. 2011. Sukupolvien ketjussa: maatalan sukupolvenvaihdos sosiaalisena prosessina. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/37139/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-2011122311846.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Työtehoseura. Hallittu sukupolvenvaihdos. <https://www.tts.fi/hankkeet/maatalous/hallittu-sukupolvenvaihdos-spv/>

Työtehoseura. Ihmissuhteet ja inhimillisen toiminnan riskit on tehtävä näkyviksi omistajanvaihdoksissa. <https://www.tts.fi/hankkeet/tulokset-spv-neuvontapalvelut/>

Työtehoseura. Käsittelemättömät ja tunnepitoiset asiat sukupolvenvaihdosneuvonnan haasteena. <https://www.tts.fi/wp-content/uploads/2023/10/kyselyraportti8.2.2021.pdf>

MAASEUDUN
TUKIHENKILÖVERKKO

Kirjoittaja: Terhi Haataja

Taitto: Annika Ala-Fossi, MTLH ry

Kuvat: Valentina Morales Buschmann